รอยจรัล
ไพฑูรย์ ดยคบัวแก้ว
สถาบันวิจัยสังคม

ประเพณีไหว้พระธาตุจอมยอง

พระธาตุหรือพระเจดีย์ที่สำคัญในเมืองยอง คือพระธาตุจอมยองซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชน ทั้งที่อยู่ในเขตเมืองยองและชาวไทลื้อในเมืองเชียงรุ่ง สิบสองปันนา ประวัติความเป็นมาของพระธาตุจอมยองที่แต่งขึ้นใหม่ หลังจากสมัยของตำนานเมืองยองน้อยผ่านไปแล้ว กล่าวว่าสถานที่ตั้งของพระธาตุจอมยองนั้นมีลักษณะเป็นภูเขารูปเรือสำเภาคว่ำ ดังปรากฏในตำนานเมืองยองว่า ดอยมหิยังคะแห่งนี้มีแม่น้ำใหญ่ไหลมารวมกัน ต่อมาได้ตื้นเขินกลายเป็นป่ามีสัตว์ชุกชุม ต่อมานายพรานได้จุดไฟเผาป่า ทำให้หญ้ายองปลิวไปทั่ว เมืองแห่งนี้จึงได้ชื่อว่าเมืองยอง

ในสมัยที่ท้าวงูหรือท้าววิรูปกครองบ้านเมือง ได้รบชนะชาวเมืองเขมรัฐ จึงขยายอาณาเขตออกไปอีก ๒๘ เมือง จนกระทั่งถึงสมัยของท้าวงามครองเมืองยอง ทรงถูกสุนันทะกุมารแห่งเมืองอารวี ทำอุบายมอมเหล้าแล้วฆ่าเสียพร้อมด้วยบริวารที่บริเวณหนองแสน เจ้าสุนันทะได้ครองเมืองยองสืบต่อมา จนกระทั่งถึงเจ้าเมืองลำดับที่ ๕ เป็นสมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะทรงเสด็จโปรดสัตว์มาถึงเมืองยอง ทรงประทานพระเกศาไว้ให้ ๔ เส้น และกล่าวว่าใต้ภูดอยมหิยังคะมีคืมทองคำ ๒ ตัวใหญ่เท่าลำเรือ ปลาไนทองคำ ๒ ตัวใหญ่เท่าผืนสาด ปลาช่อนใหญ่ ๒ ตัวใหญ่เท่าลำตาล แมงดาใหญ่ ๒ ตัวใหญ่เท่าหมอน แมงเหนี่ยง ๒ ตัวใหญ่เท่าดอกบัว ปลาไหลเผือก ๒ ตัวใหญ่เท่าลำมะพร้าว

หลังจากพระพุทธเจ้าองค์ปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์ได้นำเอาพระเกศาธาตุอีก ๔ เส้น พร้อมด้วยพระบรมสารีริกธาตุคือกระดูกด้ามมีดซ้าย (ไหปลาร้าซ้าย) กระดูกหน้าแข้งข้อเท้าขวาและพระธาตุย่อย ๑ ตวง มาบรรจุไว้ที่ดอยมหิยังคะ ซึ่งตรงกับสมัยของพระยาสุลังควุฒิ พระองค์จึงสร้างพระธาตุจอมยองขึ้น และสาปแช่งผู้ที่มากวาดต้อนชาวเมืองยอง อยู่ต่อมาอีก ๑๑๐ ปีก็หมดเชื้อพระวงศ์เมืองยอง พระยาอโศกแห่งเมืองปาฏลีบุตรเสด็จมาถึงเมืองยอง พระองค์ทรงบูชาพระธาตุจอมยอง และโปรดให้สร้างวิหารหลวง รวมทั้งหลั่งน้ำมอบเมืองยองถวายเป็นสมบัติของพระธาตุจอมยอง โดยถือว่าประชาชนในเมืองยองเป็นข้ารับใช้พระธาตุ ทรงกำหนดให้หมู่บ้านต่างๆ เปลี่ยนแวรกันอุปัฏฐานพระธาตุ และแต่งตั้งพระเถระรูปหนึ่งเป็นสังฆโมลี ส่วนกิจการบ้านเมืองได้แต่งตั้งให้อำมาตย์พ่อเมือง ๔ คนเป็นผู้ดูแล

ประเพณีไหว้พระธาตุจอมยอง ตรงกับเดือนเจียง (เดือน ๑) ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ ซึ่งพุทธศาสนิกชนจะพากันเดินทางขึ้นไปบนยอดดอยมหิยังคะ เพื่อกราบไหว้องค์พระธาตุจอมยอง ประเพณีดังกล่าวนี้ยังมีชาวไทลื้อจากเมืองเชียงรุ่งมาร่วมงานด้วย รวมทั้งเชื้อสายเจ้าเมืองเชียงรุ่ง ซึ่งเป็นเจ้าศรัทธาสร้างถาวรวัตถุถวายองค์พระธาตุด้วย ดังปรากฏในคำขับลื้อสำนวนหนึ่งว่า

เต้อนิข้อยติยะมือ ตังสองโหไหว้วานก่ายขาบ ไหว้นบน้อมคงยิ่งเกศา มีตังเกศาแก้วจุฬามณีเทศ มายเมตตั้งควงฟ้าดาวติงสา เป็นที่อินทาเจ้าเหนอโห ลงก่อคืดต่อไว้เมื่อหน้า แฮนแต่พญา เต้อนิข้อยติชาชายอมือไหว้ จอมยองมหาธาตุ มีตังเทวราชแฝงใฝ่เฝ้ามีไว้...

ยามนั้นจิ่งจักม่หม่อมมหาชัน เป็นลูกกษัตรา ท้าวราชาเจงฮุ่ง ลงมาสร้างแต่งแถม ก็เป็นที่สุด เบ่าลุกเถิ่นแสซ้ำ ยังปได้ต่างที ท่านก็เม้นโฉเสห้องชุมพู สามสาแม่นเมื่อปีกาบไจ้ งูน้อยสอดสน นับเป็นปีเมืองไต ปีมะเส็งแก่นมีเป็นหมั่น

เดินสามไตปล่อยม้า เดินห้าเพิ่นจักแก้ดธาตุจอมยอง เดินเจ็งยามวอนดูสา ติดลั่งเจ้าน่างช้าง สร้างแต่ปอยราม เดินเจ็ดกลี้ดูงามเข้าเบิก เป็นรีตด้วยเมิงนั้น ตามแห่งประเวณีกันนิแล้ว แก้วน้ำงออนย่องใจพี่เฮย

ประเพณีไหว้พระธาตุจอมยองนี้ ได้รับการสืบทอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งมีการบูรณะองค์พระธาตุให้มีความสวยงาม และพี่น้องชาวยองจากเมืองลำพูนก็ได้เดินทางมาร่วมงานไหว้พระธาตุจอมยอง ร่วมกับพี่น้องชาวยองในพม่า ทั้งนี้โดยการนำของพระมหาเขื่อนคำ อดีตเจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทตากผ้า ผู้มีสายเลือดชาวยองอย่างเต็มเปี่ยม

****